

**Rzemiosło
miejskie
w Malborku
do 1626 roku**

Aleksandra Girsztowt-Biskup

Rzemiosło miejskie w Malborku do 1626 roku

Wydawnictwo
Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2025

Recenzent
Prof. dr hab. Janusz Tandecki

Redaktor Wydawnictwa
Ewelina Ewertowska

Projekt okładki i stron tytułowych
Kinga Pałczyńska

Skład i łamanie
PRACOWNIA

Publikacja sfinansowana ze środków Prorektora ds. Badań Naukowych
Uniwersytetu Gdańskiego w ramach Programu Humanistyki Gdańskiej
oraz Wydziału Historycznego Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

ISBN 978-83-8206-664-7

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

Spis rzeczy

Wstęp	7
1. Temat pracy	7
2. Stan badań	11
3. Źródła	15
4. Metoda i konstrukcja pracy	19
 I. Rozwój rzemiosła w Malborku na tle miast państwa zakonnego i Prus Królewskich do 1626 r.	 21
I.1. Czynniki wpływające na rozwój rzemiosła w miastach państwa zakonnego	 21
I.2. Malbork w sieci miejskiej	22
I.3. Stopień specjalizacji rzemiosła jako obraz rozwoju miasta	28
I.4. Wpływ zamku na rozwój rzemiosła	38
I.5. Wpływ zakonu na rozwój rzemiosła	41
 II. Rzemiosła spożywcze	 45
II.1. Piekarnictwo	46
II.1.1. Cech piekarzy	46
II.1.2. Edukacja i rozwój zawodowy	48
II.1.3. Organizacje czeladnicze	49
II.1.4. Ławy chlebowe i dystrybucja	51
II.1.5. Zaopatrzenie i produkcja	57
II.2. Rzeźnictwo	63
II.2.1. Cech rzeźników	64
II.2.2. Zaopatrzenie	65
II.2.3. Dystrybucja	69
II.3. Browarnictwo	72
II.3.1. Prawo do produkcji piwa	73
II.3.2. Proces produkcyjny	76
II.3.3. Dystrybucja i ochrona rynku	81
 III. Rzemiosła kowalskie i odlewnicze	 90
III.1. Rzemiosła metalowe w Malborku do 1626 r.	90
III.2. Cech kowali	92
III.2.1. Proces edukacji i przyjmowania nowych członków cechu	95
III.2.2. Produkcja i położenie warsztatów	98
III.2.3. Rymarstwo	104
III.3. Rzemiosła odlewnicze	105
III.4. Złotnictwo	109
III.4.1. Organizacja działalności złotniczej w mieście	111
III.4.2. Edukacja i rozwój zawodowy	113
III.4.3. Kontakty złotników miejskich i konwentu malborskiego	116

IV. Rzemiosła tekstylne i skórzane	120
IV.1. Wprowadzenie	120
IV.2. Rzemiosła skórzane	121
IV.2.1. Garbarstwo	121
IV.2.2. Szewstwo	124
IV.2.3. Kuśnierstwo	134
IV.2.4. Kaletnictwo	137
IV.3. Rzemiosła tekstylne	138
IV.3.1. Tkactwo	138
IV.3.2. Płóciennictwo	148
IV.3.3. Krawiectwo	151
IV.3.4. Kapelusznictwo	154
IV.4. Sprzedaż wyrobów tekstylnych i skórzanych	155
V. Pozostałe rzemiosła	159
V.1. Garncarstwo	159
V.2. Rzemiosła związane z obróbką drewna	161
V.3. Murarstwo	166
V.4. Powroźnictwo	170
VI. Życie religijne i społeczne w cechach malborskich	171
VI.1. Życie religijne	173
VI.1.1. Bractwa i ołtarze. Kult patronów	173
VI.1.2. Organizacja pogrzebów	180
VI.2. Życie towarzyskie i społeczne w cechach	182
VI.2.1. Problem pijaństwa i „poniedziałkowania”	187
VI.3. Zmiany w życiu religijnym i społecznym cechów po reformacji	189
VII. Rzemiosła w strukturze przestrzennej Malborka do 1626 r.	192
Zakończenie	201
Aneks źródłowy	207
Summary	213
Zusammenfassung	216
Bibliografia	219
Indeks osobowy	237
Indeks nazw geograficznych	241
Spis ilustracji, tabel i wykresów	243

Wstęp

1. Temat pracy

Rzemiosło rozumiane jest najczęściej jako „drobna wytwórczość, polegająca na wytwarzaniu lub naprawianiu przedmiotów użytkowych z naturalnych materiałów ręcznie lub za pomocą prostych narzędzi, prowadzona przez właściciela warsztatu z pomocą pracowników. Możemy je podzielić na kilka głównych grup, tj. rzemiosła spożywcze (piekarstwo, rzeźnictwo, browarnictwo), skórzanе (szewstwo, garbarstwo, kuśnierstwo, rymarstwo, siodlarstwo), tekstylne (tkactwo, płóciennictwo, a także krawiectwo i kapelusznictwo), drzewne (bednarstwo, ciesielstwo) oraz rzemiosła metalowe (kowalstwo, kotlarstwo, nożownictwo, złotnictwo)”¹. Było ono nieodłączną częścią funkcjonowania każdego ośrodka miejskiego. Jego powszechność oraz ciągłe występowanie – z różną intensywnością i o zróżnicowanym poziomie technicznym – powoduje, że stanowi wciąż podejmowany temat. Jest to spowodowane niesłabnącym zainteresowaniem, które budzą zagadnienia produkcji z punktu widzenia jej organizacji i dostępu do surowców. Dzięki badaniom archeologicznym i powstawaniu nowych studiów z zakresu historii prawa coraz częściej możliwe jest interdyscyplinarne podejście do tego tematu. W szczególności wykorzystanie materiału historycznego, prawnego i archeologicznego daje badaczom rzemiosła nowe perspektywy.

Przedmiotem pracy jest rzemiosło miejskie w średniowiecznym i wczesnonowoczesnym Malborku do 1626 r., rozumiane jako sam proces produkcyjny. Z problemem tym wiążą się pytania o sposób, w jaki przedstawiciele poszczególnych zawodów zaopatrywali się w surowce oraz o przebieg procesu produkcyjnego. Obok tego, w ramach możliwości, jakie stwarzają zachowane źródła i istniejąca literatura, zweryfikować należy warunki niezbędne do rozwoju konkretnej gałęzi produkcji (w tym dostępu do wody). Równie ważnym przedmiotem zainteresowania są cechy jako organizacje zrzeszające rzemieślników i regulujące niemal wszystkie aspekty ich życia, w tym ich funkcje pozazawodowe (społeczno-religijne) oraz obecność w przestrzeni miejskiej. Te strony funkcjonowania organizacji zawodowych stanowią ważną część opracowania, przy czym świadomie zajęłam się jedynie rzemiosłem miejskim, pomijając działalność

¹ M. Horn, *Rzemiosło [w:] Encyklopedia Historii Gospodarczej Polski do 1945 r., t. 10: O–Ż*, red. A. Mączak, Warszawa 1981, s. 233–247; E. Engel, F.D. Jacob, *Städtisches Leben im Mittelalter. Schriftquellen und Bildzeugnisse*, Köln–Weimar–Wien 2006, s. 251. Klasyfikacja rzemiosł na podstawie S. Gierszewski, *Struktura gospodarcza i funkcje rynkowe mniejszych miast województwa pomorskiego w XVI i XVII w.*, Gdańsk 1966, s. 48–104.